

• ΜΗΝΙΑΙΑ ΕΚΔΟΣΗ • ΤΕΥΧΟΣ 122 • 11ος ΧΡΟΝΟΣ • ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 2002
• MONTHLY EDITION • NR. 122 • 11th YEAR • DECEMBER 2002

ΕΡΓΑΣΙΑ

Εργατούπλιση
Κέντρο
Αθήνας

E-mail: eka@otenet.gr

2003 Διεθνές έτος για το πόσιμο νερό

«Κανένα μέτρο δεν θα μπορούσε περισσότερο να μειώσει τις ασθένειες και να σώσει ζωές στον αναπτυσσόμενο κόσμο από ότι η διασφάλιση παροχής κατάλληλου νερού και υγιεινής για όλους.»

Kofi Annan
Γεν. Γραμματέας ΟΗΕ

Ως ένδειξη αναγνώρισης του σημαντικού ρόλου του νερού για το μέλλον του πλανήτη η Γεν. Συνέλευση του ΟΗΕ ανακήρυξε το 2003 ως διεθνές έτος για το πόσιμο νερό.

Τα στοιχεία που αφορούν στο νερό είναι καταλυτικά, αφού:

- 1,1 δισεκατομμύρια άνθρωποι δεν έχουν πρόσβαση σε κατάλληλο νερό, περίπου το 1/6 του παγκόσμιου πληθυσμού και 2,4 δισ. δηλαδή το 4% δεν έχουν πρόσβαση σε υπηρεσίες υγιεινής.
- Περίπου 6.000 παιδιά πεθαίνουν κάθε μέρα από ασθένειες που σχετίζονται με το ακατάλληλο νερό και την έλλειψη υγιεινής (είναι σαν να έπεφταν 20 τζάμπο την ημέρα).
- Στο ακατάλληλο νερό και την ακατάλληλη υγιεινή εκτιμάται ότι οφείλεται το 80% όλων των ασθενειών του αναπτυσσόμενου κόσμου.
- Ο γυναικείος πληθυσμός υποφέρει περισσότερο από την έλλειψη νερού και μέτρων υγιεινής.
- Το νερό που περιέχει ένα καζανάκι τουαλέτας στον Δυτικό κόσμο αντιστοιχεί σε περισσότερο νερό από ότι η μέση ποσότητα που χρησιμοποιεί ένα άτομο στον αναπτυσσόμενο κό-

σμο για να πιεί, να πλυθεί, να καθαρίσει και να μαγειρέψει.

- Η χρήση του νερού αυξήθηκε κατά δύο φορές από ότι η αύξηση του πληθυσμού των προηγούμενο αιώνα. Η Μ. Ανατολή, η Ν. Αφρική και η Ν. Ασία έχουν χρόνια έλλειψη νερού.
- Στις αναπτυσσόμενες χώρες περισσότερο από 90% του χρησιμοποιούμενου νερού διατίθεται χωρίς επεξεργασία.
- Υπεράντληση των υπόγειων νερών και αρδεύσεις οδηγούν σε ταπείνωση του υδροφόρου ορίζοντα και πλήττουν την ποιότητα του νερού.
- Οι απώλειες νερού λόγω διαρροών, παράνομων αντλήσεων και σπατάλης αφορούν στο

50% του πόσιμου νερού και στο 60% του νερού άρδευσης στις αναπτυσσόμενες χώρες.

- Οι πλημμύρες αποτελούν το 33% του συνολικού κόστους των φυσικών καταστροφών και πλήττουν το 75% του πληθυσμού των αναπτυσσομένων χωρών.

Το νερό είναι ο μόνος φυσικός πόρος που αγγίζει όλες τις μορφές του ανθρώπινου πολιτισμού, από τη γεωργία και τη βιομηχανική ανάπτυξη έως τον πολιτισμό και τις θρησκευτικές αξίες.

Σ' ΑΥΤΟ ΤΟ ΤΕΥΧΟΣ

στρες • Το σύνδρομο Burn-out • Αμίαντος τέλος • Νέες εκδόσεις

IN THIS ISSUE

stress • Burn-out syndrom • Asbestos STOP • New Publications

Η ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΟΥ ΕΡΓΑΣΙΑΚΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΕΥΡΥΤΕΡΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ ΕΙΝΑΙ ΚΑΙ ΔΙΚΗ ΜΑΣ ΥΠΟΘΕΣΗ

Εργασιακό Στρες¹

Το στρες που οφείλεται στις συνθήκες εργασίας αναγορεύεται σύμφωνα με μελέτες σε υπ' αριθμόν ένα παράγοντα νοσηρότητας που μπορεί να οδηγήσει σε πλήθος επιπτώσεων στην υγεία και την ασφάλεια των εργαζομένων.

Το στρες – σύμφωνα με τον Richard Lazarus- προκαλείται μέσω των διαδικασιών αλληλεπίδρασης μεταξύ των ατόμων και του περιβάλλοντός τους.

Ετσι, όταν ένα άτομο αισθάνεται ότι οι προσωπικές του δυνάμεις και ικανότητες δεν επαρκούν για να ανταπεξέλθει στις συγκεκριμένες απαιτήσεις του περιβάλλοντός του τότε αρχίζει να βιώνει έντονο στρες.

Στατιστικά στοιχεία για το στρες

- Το 28% (1 στους 3 περίπου) των εργαζομένων στην Ευρωπαϊκή Ένωση βιώνουν εργασιακό στρες [το δεύτερο σε συχνότητα πρόβλημα υγείας που αφορά στο εργασιακό περιβάλλον: πρώτα στην κατάταξη αναφέρονται τα μυοσκελετικά προβλήματα με 33% περίπου].
- Ένας στους πέντε Ευρωπαίους εργαζόμενους νιώθει κόπωση.
- Ένας στους οκτώ Ευρωπαίους εργαζόμενους υποφέρει από συχνούς πονοκεφάλους.
- Το 9-12% των ανδρών και το 9-

ΕΡΓΑΣΙΑ ΧΩΡΙΣ ΑΓΧΟΣ

11% των γυναικών που διαμένουν σε κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης αισθάνονται εργασιακή πίεση το μεγαλύτερο διάστημα της ημέρας.

- 10 εκατομμύρια άτομα της Ευρωπαϊκής Ένωσης υποφέρουν κάθε χρόνο από ασθένειες που σχετίζονται με την εργασία τους.
- Το 16% των ανδρών και το 22% των γυναικών στην Ευρωπαϊκή Ένωση που πάσχουν από καρδιαγγειακές παθήσεις έχουν βιώσει έντονες καταστάσεις εργασιακού στρες.

2 Το σύνδρομο Burn-Out*

Στα μέσα της δεκαετίας του '70 χρησιμοποιήθηκε για πρώτη φορά στην ΗΠΑ ο όρος Burn out, για να περιγράψει μια επαγγελματική παθολογία που εκδηλώνεται με μεγάλη συχνότητα σε όσους ασκούν κοινωνικό λειτουργήμα (ιατρούς, νοσοκόμους, κοινωνικούς λειτουργούς, δασκάλους κλπ).

Η επαγγελματική αυτή παθολογία χαρακτηρίζεται από γρήγορη κατανάλωση των ενεργειακών ψυχοσω-

ματικών αποθεμάτων και μείωση των επαγγελματικών επιδόσεων. Οφείλεται κυρίως στις αρνητικές συνέπειες του χρόνου εργασιακού Stress στην υγεία, αλλά και σε ψυχοκοινωνικούς παράγοντες.

Ο όρος προέρχεται από την αθλητική αργκό της δεκαετίας του '30 στην ΗΠΑ. Περιέγραφε εκείνους τους αθλητές που μετά από μεγάλες επιδόσεις δεν μπορούσαν πλέον, «καμένοι» στην κυριολεξία, να προσφέρουν τα αναμενόμενα σε αγωνιστικό επίπεδο. Αναλογικά, όσοι ασκούν κοινωνικό λειτουργήμα και εκδηλώνουν το σύνδρομο Burn-out ή σύνδρομο της ολοκληρωτικής εξάντλησης, αδυνατούν να εξασκήσουν τα επαγγελματικά τους καθήκοντα και να συνδράμουν εκείνους που έχουν ανάγκη τις υπηρεσίες τους.

Το σύνδρομο Burn-out, σύμφωνα με τους ειδικούς, αποτελεί μια από τις συνέπειες του εργασιακού Stress. Θεωρείται όμως μια κατάσταση πολύ πιο σύνθετη, γιατί δεν χαρακτηρίζεται μόνο από τους αντικειμενικούς και υποκειμενικούς παράγοντες που συνθέτουν το Stress, αλλά εξαρτάται και από ποικίλες κοινωνικές και μορφωτικές μεταβλητές, οι οποίες δρώντας ως καταλύτες, συντελούν στο πέρασμα

από το Stress στο Burn-out.

Από τη μία, οι αιχανόμενες κοινωνικές ανισότητες και οι συνθήκες αποκλεισμού διαφόρων κοινωνικών ομάδων εντείνουν όλο και περισσότερο την ανάγκη για παρεμβάσεις κοινωνικής και υγειονομικής υποστήριξης και περιθαλψης.

Από την άλλη, η οικονομική ύφεση συντελεί στον περιορισμό των αναγκών πόρων για τον προγραμματισμό και την υλοποίηση κατάλληλων κοινωνικών και υγειονομικών προγραμμάτων. Η αντίθεση αυτή, ενισχυμένη από τους στρεσογόνους εργασιακούς παράγοντες και πλαισιωμένη από μια διάχυτη αίσθηση αδιέξοδου και -κατά συνέπεια- υποτίμησης του εργασιακού καθήκοντος των κοινωνικών λειτουργών, γεννά τις κοινωνικόμορφωτικές αιτίες που συμβάλουν καθοριστικά στην εκδήλωση του συνδρόμου Burn-out.

Τρία είναι τα χαρακτηριστικά συμπτώματα: η εξάντληση, ο κυνισμός και η αναποτελεσματικότητα.

Η εξάντληση, προέρχεται από την επίδραση του εργασιακού stress στην ψυχική και σωματική υγεία. Ο κυνισμός, αποτελεί έκφραση της αρνητικής στάσης του πάσχοντος προς τους άλλους αλλά και προς την εργασία του, ενώ η αναποτελεσματικότητα είναι το προϊόν μιας αρνητικής αυτοεκτίμησης.

Η φυγή από το εργασιακό γίγνεσθαι, η μειωμένη ικανότητα αυτοελέγχου, η εμμονή στη χρήση ουσιών, καθώς και η εκδήλωση διαφόρων ψυχοσωματικών ασθενειών (αλλεργικό άσθμα, αλλεργικές δερματίτιδες κλπ), συνοδεύουν επί το πλείστον το τρίπτυχο των βασικών συμπτωμάτων.

Ο σχεδιασμός των επεμβάσεων για την πρόληψη και την προστασία των εργαζομένων από τους βλαπτικούς παράγοντες που οδηγούν σε καταστάσεις Burn out, πρέπει να στοχεύει σε μια δυναμική ισορροπία μεταξύ του ανθρώπου και της κοινωνίας μέσα στην οποία εντάσσεται το εργασιακό περιβάλλον. με βασική συντεταγμένη την προσφρογή της εργασίας στις ανθρώπινες ικανότητες και δυνατότητες.

* Πηγή: Υπουργείο Υγείας & Κοινωνικών Ασφαλίσεων, ΕΛΙΝΥΑΕ

¹ Η λέξη stress είναι αγγλική και προέρχεται από το λατινικό ρήμα stringo που σημαίνει σφίγγω και αντίστοιχα την παθητική μετοχή strictus (σφικτός, στενός).

Αμίαντος: Τέλος ως το 2005

Η εισπνοή των ανθεκτικών ινών του, προκαλεί καρκίνο του πνεύμονα

Ως «φονική σκόνη» χαρακτηρίζονται οι ίνες του αμίαντου, ενός ορυκτού που χρησιμοποιείται ευρέως στην κατασκευή κτιρίων, στην αυτοκινητοβιομηχανία, αλλά και σε συσκευές καθημερινής χρήσης, θέτοντας έτσι σε άμεσο κίνδυνο την υγεία των πολιτών. Και παρά το γεγονός ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει ορίσει το **2005 ως καταληκτική χρονιά** για την κατάργηση της χρήσης του αμίαντου στην Ευρώπη, η χώρα μας δεν έχει προχωρήσει καν στη δημιουργία σχετικού νομοθετικού πλαισίου.

Η Ελλάδα είναι η 7^η χώρα σε παραγωγή αμίαντου παγκοσμίως. Το συγκεκριμένο ορυκτό χρησιμοποιείται σε κατασκευαστικά υλικά (πλάκες οροφής και δαπέδου, σωλήνες, ηλεκτρικές – θερμικές μονώσεις) σε συσκευές καθημερινής χρήσης (ηλεκτρικά σίδερα, πιστολάκια για τα μαλλιά) και στην αυτοκινητοβιομηχανία (φρένα, συμπλέκτες). **Μάλιστα σε ειδικές μετρήσεις που έχουν γίνει σε μεγάλες πόλεις διαπιστώθηκε ότι στις περιοχές με έντονο κυκλοφοριακό πρόβλημα καταγράφονται υψηλά επίπεδα σε συγκεντρώσεις ινών αμίαντου.**

Ο αμίαντος είναι ένα εξαιρετικά επικίνδυνο για την υγεία υλικό εξαιτίας των ιδιαίτερα ανθεκτικών ινών, η εισπνοή των οποίων μπορεί να προκαλέσει μακροπρόθεσμα καρκίνο του πνεύμονα, αμιάντωση – που οδηγεί σε αναπνευστική ανεπάρκεια – κακόθες μεσοθηλίωμα

κ.ά. **Ιδιαίτερα για τον καρκίνο του πνεύμονα, ο κίνδυνος εκδήλωσης της νόσου είναι 90 φορές μεγαλύτερος, όταν το άτομο που εκτίθεται σε μολυσμένο με ίνες αμιάντου περιβάλλον είναι καπνιστής.**

Κατά τον Παγκόσμιο Οργανισμό Υγείας, δεν υπάρχει όριο ασφαλούς επιπέδου έκθεσης στον αμιάντο καθώς ακόμα και η ελάχιστη δόση μπορεί να προκαλέσει νόσο.

Κατόπιν τούτου η Ε.Ε. αποφάσισε την κατάργηση της χρήσης του αμίαντου έως το 2005 μία οδηγία στην οποία έχουν συμμορφωθεί όλες οι χώρες – μέλη της Ένωσης εκτός από τη χώρα μας και την Πορτογαλία. Και αυτό όταν οι επιστήμονες εκτιμούν ότι τα επόμενα 30 χρόνια θα έχουμε μισό εκατομμύριο συνδεόμενους με αμίαντο θανάτους σε έξι χώρες της Δυτικής Ευρώπης, στις οποίες μάλιστα η χρήση του υλικού έχει ήδη απαγορευθεί. Στο ζήτημα εναρμόνισης της χώρας μας με την οδηγία της Ε.Ε. στην Ελλάδα εξακολουθούν να υπάρχουν ξενοδοχεία, σχολεία και εργοστάσια που περιέχουν κατασκευαστικά υλικά από αμίαντο.

Υπάρχει ανάγκη ελέγχου και ταυτοποίησης όλων των προϊόντων αμίαντου. Στην περίπτωση που αυτά είναι φθαρμένα – γεγονός που σημαίνει την απελευθέρωση ινών στο περιβάλλον θα πρέπει να απομακρυνθούν, ενώ σε αντίθεση περίπτωση θα πρέπει να φέρουν ειδικές προειδοποιητικές σημάνσεις.

Το κόστος του στρες

Στοιχεία για την Ευρωπαϊκή Ένωση

• Σύμφωνα με το Διεθνές Γραφείο Εργασίας (ILO, 2000) το 3-4% κατά μέσο όρο του Ακαθάριστου Εθνικού Προϊόντος (ΑΕΠ) των 15 κρατών-μελών της Ε.Ε. υπολογίζεται ότι διατίθεται για ασθένειες που σχετίζονται με το εργασιακό στρες και άλλες συγγενείς ψυχικές παθήσεις. Κατά προσέγγιση, το ποσοστό αυτό μεταφράζεται σε €265 δισεκατομμύρια ετησίως (εκτίμηση 1998)

• Ποσοστό μεταξύ 50% και 60% όλων των χαμένων ημερών εργασίας στην Ε.Ε. έχει υπολογιστεί ότι σχετίζεται κατά κάποιο τρόπο με το στρες.

• Το εργασιακό στρες υπολογίζεται ότι στοιχίζει στην Ε.Ε. τουλάχιστον €20 δισεκατομμύρια κατ' έτος, για χαμένες ώρες εργασίας και δαπάνες υγείας.

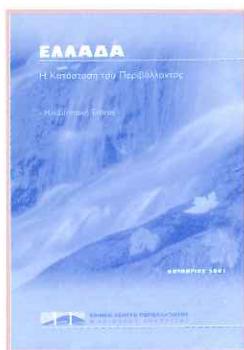
• Στη Μεγάλη Βρετανία, 180 εκατομμύρια ημέρες εργασίας κατ' έτος χάνονται εξαιτίας του εργασιακού στρες.

• Το 1,4% του ΑΕΠ κατ' έτος στη Σουηδία διατίθεται για την κάλυψη προβλημάτων που αφορούν στο στρες. Σε γενικές γραμμές, το ήμισυ του ποσού καλύπτει τη μειωμένη παραγωγικότητα και το άλλο μισό ανάγκες υγειονομικής και κοινωνικής ασφάλισης.

• Στην Νορβηγία, οι ασθένειες που σχετίζονται με την εργασία κοστίζουν το 10% του ΑΕΠ της χώρας.

• Το 5,5% περίπου του συνόλου των απουσιών από την εργασία στη Σουηδία οφείλεται στην εργασιακή πίεση.

• Γενικότερα, εκτιμάται ότι τα προβλήματα που σχετίζονται με το στρες ευθύνονται για τους μισούς περίπου από τους πρώσους θανάτους στις ΗΠΑ.

ΕΛΛΑΣ: Η κατάσταση του Περιβάλλοντος

Σύντομη αλλά περιεκτική έκθεση για την κατάσταση του Περιβάλλοντος στην Ελλάδα. Είναι το πρώτο πόνημα του Εθνικού Κέντρου Περιβάλλοντος και Αειφόρου Ανάπτυξης και εκδόθηκε τον Οκτώβριο του 2001.

Αποτελεί χρήσιμο οδηγό στην αναζήτηση της χρυσής τομής ανάμεσα στις τρεις διαστάσεις της αειφόρου ανάπτυξης δηλαδή της περιβαλλοντικής της κοινωνικής και της οικονομικής. Εγχείρημα – πρόσκληση για την ανθρωπότητα για τα χρόνια που θάρθουν και το ζητούμενο των περιβαλλοντικών πολιτικών.

Οικολογία και επιστήμη του περιβάλλοντος

Απόσπασμα από τον πρόλογο

Η οικολογία είναι πλέον κοινωνικό κίνημα, κοσμολογία και επιστημονική ήπειρος. Το ενδιαφέρον, όμως, είναι ότι, σε επίπεδο άσκησης πολιτικής, η διαχειριστική σκοπιά της οικολογίας παίρνει τα τελευταία χρόνια το πάνω χέρι. Ασφαλώς το οικολογικό κίνημα και οι γνώσεις μας για το περιβάλλον δεν πάουν να επεκτείνονται διαρκώς, αλλά στη μετά το Ρίο εποχή, είναι η «μεγαδιαχείριση» των διεθνών οργανισμών που κερδίζει έδαφος, βαδίζοντας χέρι χέρι με μια «τρασινίζουσα», αειφόρο ανάπτυξη.

Το πόσο επιτυχημένο θα αποδειχθεί αυτό το μοντέλο ιστορικού συμβιβασμού μεταξύ οικολογίας και ανάπτυξης απομένει να το δούμε εν μέσω μιας ενδιαφέρουσας επιστημονικής και θεωρητικής διαμάχης. Άσχετα πάντως με το πόσο πράσινο θα αποδειχθεί το μέλλον, το γκριζωπό παρόν οφείλει να διανοίξει νέα πεδία γνώσης και κοινωνικής πρακτικής.

Εκδόσεις: ΔΙΠΕ (Διεπιστημονικό Ινστιτούτο Περιβαλλοντικών Ερευνών)

Επιμέλεια
Μιχάλης Μοδινός
Ηλίας Ευθυμιόπουλος

Η φύση στην οικολογία

Απόσπασμα από τον πρόλογο

Στα τέλη του 20ου αιώνα το περιβαλλοντικό κίνημα επιχειρεί να επανεγκαθιδρύσει τη φύση στο βάθρο της διακηρύσσοντας ως καταστατική του αρχή, την επαναδιαπραγμάτευση των σχέσεων κοινωνίας - φύσης.

Παρά τις σχέσεις έντασης μεταξύ επιστήμης και κινήματος, η μεταξύ τους αλληλεπίδραση υπόρχει αμοιβαία επωφελής. Η οικολογία ως επιστήμη εμπλούτισε το ερευνητικό της πρόγραμμα με αφορμή τις κινητοποιήσεις για την προστασία της φύσης και βρέθηκε συχνά υποχρεωμένη να γίνει μία κοινωνική επιστήμη απαντώντας σε καθημερινά πολιτικής χροιάς ερωτήματα.

Στον τόμο αυτό η οικολογία νοείται με τις δύο εκδοχές της ως κοινός παρονομαστής όπου συγκλίνουν ερευνητικές μέθοδοι και πολιτικές πρακτικές. Η σχέση κοινωνίας - φύσης παραμένει ο θεμέλιος λίθος της οικολογικής σκέψης, αφού η φύση αυτή καθαυτή «συνιστά τον ορίζοντα της κοινωνίας».

Αυτό σημαίνει ότι το κοινωνικό είναι και πράττειν, υπόκειται σε φυσικούς περιορισμούς, αλλά και στοχάζεται τη φύση, επαναδιαπραγματευόμενο διαρκώς την ουσία και τα όρια του. Η οικολογική σκέψη, διαπραγματευόμενη τη φύση διαπραγματεύεται κατά ουσία τις ίδιες τις κοινωνικές σχέσεις...

Για όλους όσους αντιλαμβάνονται το αναπόδραστο αυτής της διαπραγμάτευσης και που τους απασχολούν οι ανατροπές που αυτή συνεπάγεται, θα βρουν στον τόμο αυτό απαντήσεις και επιχειρήματα.

Εκδόσεις: Στοχαστής / ΔΙΠΕ (Διεπιστημονικό Ινστιτούτο Περιβαλλοντικών Ερευνών)

Ιδιοκτήτης: ΕΚΑ • Εκδότης: Γρηγόρης Φελώνης Πρόεδρος ΕΚΑ • Την "ΔΡΑΣΗ" επιμελούνται οι υπεύθυνοι των Τμημάτων Περιβάλλοντος Δρ Χριστίνα Θεοχάρη, Υγιεινής & Ασφάλειας της Εργασίας Χρήστος Χατζής • Τιμή Τεύχους: 0.5 €

Διάθεση: ΕΚΑ, Γ' Σεπτεμβρίου 48B 104 33 ΑΘΗΝΑ, Τηλ. 88 36 917, 88 41 818, FAX: 88 39 271

Επιτρέπεται η χωρίς άδεια αναδημοσίευση ή αναπαραγωγή μέρους του φυλλαδίου, με μόνη υποχρέωση την αναφορά της πηγής.